

Egzistencija autentičnog pojedinca u svijetu tehnologije i medija

Pavelić, Antonela

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:827455>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-12**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA

Antonela Pavelić

**EGZISTENCIJA AUTENTIČNOG
POJEDINCA U SVIJETU TEHNOLOGIJE I
MEDIJA**

ZAVRŠNI RAD

Zagreb, 2020.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA
ODSJEK ZA FILOZOFIJU I KULTUROLOGIJU

Antonela Pavelić

**EGZISTENCIJA AUTENTIČNOG
POJEDINCA U SVIJETU TEHNOLOGIJE I
MEDIJA**

ZAVRŠNI RAD

Mentor: doc. dr. sc. Željka Metesi Deronjić

Sumentor: dr. sc. Marko Kardum

Zagreb, 2020

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. O FILOZOFIJI EGZISTENCIJE	2
2.1. Tubitak	2
2.2. Egzistencija prethodi esenciji	4
2.3. Autentičnost.....	5
3. O UTJECAJU TEHNOLOGIJE NA AUTENTIČNU EGZISTENCIJU	7
4. O UTJECAJU MEDIJA NA AUTENTIČNU EGZISTENCIJU	10
5. ZAKLJUČAK	13
6. POPIS KORIŠTENIH IZVORA:	15

1. UVOD

U radu će se sintetizirati problem kulturnog i medijskog utjecaja suvremenog svijeta na ljudsku zbilju te problemi pojedinačne egzistencije onako kako je shvaćena u egzistencijalističkoj filozofiji. Analiziranjem ishodišta tih problema, npr. u radovima E. Fromma, H. Marcusea, M. McLuhana i J.P. Sartrea pokušat će se pokazati postojanje veze između tumačenja pojedinačne čovjekove egzistencije i općih karakteristika društva kao rezultata tehnološkog, medijskog i kulturnog razvoja.

Cilj je ovoga rada prikazati pozitivne i negativne strane oslanjanja na tehnologiju, a ne na vlastito tijelo, te pozitivne i negativne utjecaje medija koji su postali graditelji čovjekovog identiteta, a ne vlastiti razum i htijenje. Cilj rada nije tehnologiju i medije označiti kao nešto nužno loše za čovječanstvo, niti je ovo poziv na ukidanje tih faktora u čovjekovom životu, već je poziv na promišljanje o autentičnom, istinskom Ja u vidu filozofije egzistencije te podsjetnik na to da smo svi graditelji svojega postojanja, da čovjekov život nije tuđi nego samo njegov i da je on graditelj samoga sebe.

U prvom dijelu rada prikazat će se pravac u filozofiji nazvan egzistencijalizam, nastao krajem 19. i početkom 20. stoljeća. Navest će se njezine teme i ideje i glavni predstavnici, potom će se objasniti pojam autentičnosti o kojemu su ti egzistencijalisti promišljali te koji je danas postao vrlo popularan u svakodnevnom govoru.

U drugome dijelu naglasak će biti na tehnologiji, njezinu usponu i utjecaju u suvremenom svijetu na čovjeka i njegovu širu zbilju. Prikazat će se njezini pozitivni učinci koji su poboljšali i olakšali čovjekovo postojanje, ali ga i znatno promijenili.

Treći dio nastavit će prikazivati utjecaje medija na ljudsku zbilju. Koliko su oni danas prisutni, koliko su relevantni i pozitivni za čovjekovu izgradnju onoga istinskoga Ja.

Pri izradi ovog rada korištena je metoda analize podataka te metoda deskripcije. Navedeni podatci prikupljali su se pomoću stručne literature, odnosno knjiga pogodnih za rad te internetskih izvora kao što su enciklopedije i akademski članci.

2. O FILOZOFIJI EGZISTENCIJE

Filozofija egzistencije dio je suvremene filozofije koja je nastala krajem 19. i početkom 20. stoljeća. Razlikuje se filozofija egzistencije u užem smislu čiji su predstavnici Karl Jaspers i Gabriel Marcel, egzistencijalna filozofija čiji je predstavnik Martin Heidegger te egzistencijalizam kojeg predstavljaju Jean-Paul Sartre i Albert Camus.¹ U tom razdoblju nastanka filozofije egzistencije dolazi do industrijalizacije te napretka tehnologije što je često ljude dovelo u stanje otuđenosti. Ovaj pravac najjednostavnije rečeno propituje pitanja o prirodi ljudskog postojanja te se većina egzistencijalista bavi ontologijom u rješavanju tih pitanja. Glavne teme egzistencijalizma su tjeskoba, autentičnost, gomila, sloboda, apsurdnost.² Egzistencijalisti zahtijevaju od filozofije da bude preslika života, odbacuju metode znanstvene filozofije te sistematsko dijeljenje na discipline. Nastoje uzeti cjelokupni čovjekov život, njegovo tijelo, volju, osjećaje, sve što je svojstveno postojećem subjektu.³ Ističe se ono individualno u životu pojedinca, njihov subjekt je konkretan, sa svim svojim karakteristikama, dok tradicionalna filozofija pojedinca ne uzima zasebno, već uvijek u odnosu na nešto, bio bog, svijet ili društvo te je subjekt uglavnom neodređen. Filozofija egzistencije teži tome da čovjek otkriva ono što je njegovo, što njegovoj prirodi odgovara, odnosno da ga vodi autentičnom egzistiranju.⁴ Ključni pojam ove filozofije je egzistencija te se ona suprotstavlja tradicionalnom pojmu esencije. Po esenciji se stvari razlikuju, ona karakterizira biće, no ne govori o postojanju tog bića. Prema tome bi značilo da se ne mora egzistirati da bi se postojalo, već da biće postoji samo u mogućnosti. Iako mogućnosti mogu biti, one nisu stvarnost. Ono što pretvara mogućnost u stvarnost je egzistencija, odnosno egzistencija ostvaruje esenciju.⁵

2.1. Tubitak

Martin Heidegger jedan je od filozofa koji se bavio pitanjem bitka, o čemu se raspravlja i u njegovom glavnom djelu *Bitak i vrijeme*. Heidegger postavlja kao nužnost ispitivanje smisla

¹ Kalin, B., *Povijest filozofije*, Zagreb, 2010., str. 364.

² Burnham, D., Papandreopoulos, G., „Existentialism“, *Internet Encyclopedia Of Philosophy*, dostupno na: <https://iep.utm.edu/existent/>, posjećeno 28. srpnja 2020.

³ Beaufret, J., *Uvod u filozofije egzistencije*, Beograd, 1977., str. 15.-16.

⁴ Ibid., str. 17.-21.

⁵ Ibid., str. 11.-13.

bitka. Ta nužnost proizlazi iz predrasuda koje su nastale još u antičkoj ontologiji. Prva predrasuda glasi da je bitak najopćenitiji pojam, no to ne znači da je on i najrazumljiviji. Druga predrasuda je nemogućnost njegova definiranja, a zadnja predrasuda da je bitak sam po sebi shvatljiv. Upravo zbog tog razumijevanja, ali ujedno i nemogućnosti pronalaska samog smisla bitka, nužno je stalno propitivanje tog pojma.⁶

Heidegger u djelu *Temeljni problemi fenomenologije* zaključuje kako moramo razumjeti nešto prije nego što se prema tome možemo odnositi. Tako moramo razumjeti što znači zbiljnost, realnost, životnost kako bi se prema tome mogli odnositi. Isto tako, moramo razumjeti smisao bitka „kako bismo mogli biti izručeni bivstvujućem svijetu, kako bismo u njemu mogli egzistirati i biti naš vlastiti bivstvujući tubitak.“⁷

Bitak stavlja u istoznačje s egzistencijom pošto se tubitak prema njemu na neki, ovaj ili onaj način odnosi, a tubitak se može razumjeti iz vlastite egzistencije te je on sam i određuje.⁸ Tubitak je biće koje promišlja svoju egzistenciju, svoj odnos prema samome sebi na način razumijevanja. Tubitak sebe projektira i razumije iz svojih mogućnosti.⁹ Heidegger navodi:

Tubitak je biće koje se ne pojavljuje naprosto među drugim bićima. Ono se naprotiv, ontički odlikuje time što se tom biću u njegovu bitku radi o samom tom bitku. Ali tada tom ustrojstvu bitka tubitka pripada, da se on u svojem bitku odnosi prema tom bitku kao bitak. A to opet kazuje: tubitak razumije sebe u svojem bitku bilo na koji način i bilo kako izričito. Tom je biću svojstveno, da je ono sa svojim bitkom i putem njega samo sebi dokučeno.¹⁰

Heidegger smatra da tubitak sebe razumije kroz niz raspoloženja te da sebe nalazi u nekom raspoloženju. Prema tome, čovjeka ne smatra kao nešto misaono što je odvojeno od svijeta, nego kao biće koje se nalazi npr. u dosadi ili tjeskobi. Tu dolazi do promjene Descartesove formule koja stavlja mišljenje kao razlog postojanja. Egzistencijalisti smatraju kako raspoloženja otkrivaju postojanje. Upravo je tjeskoba za Heideggera mogućnost za spoznaju samog sebe, odnosno za autentično življenje.¹¹

⁶ Heidegger, M., *Bitak i vrijeme*, Zagreb 1988., str. 2.-4.

⁷ Heidegger, M., *Temeljni problemi fenomenologije*, Zagreb, 2006., str. 11

⁸ Ibid., str. 12-13.

⁹ Heidegger, M., *Bitak i vrijeme*, Zagreb 1988., str. 165.

¹⁰ Ibid., str. 12.

¹¹ Burnham, D., Papandreopoulos, G., „Existentialism“, *Internet Encyclopedia Of Philosophy*, dostupno na: <https://iep.utm.edu/existent/>, posjećeno 28. srpnja 2020.

2.2. Egzistencija prethodi esenciji

Jean Paul Sartre u svom djelu *Egzistencijalizam je humanizam* objašnjava tvrdnju, koja je zajednička kršćanskim i ateističkim egzistencijalistima, da „egzistencija prethodi esenciji“.¹² Čovjek, da bi se opisao nekim pojmom ili definirao nekom radnjom, prvo mora postojati. On mora biti, on je bačen u svijet te se susreće sa samim sobom a potom se i sam definira. Nema definiranja prije postojanja jer je on prije toga ništa. Čovjek od sebe radi čovjeka, on je svoj vlastiti projekt, on sam sebe čini onakvim kako to sam želi i na taj način on svojom izgradnjom potvrđuje izgradnju cijelog čovječanstva. Tu se očituje ta odgovornost koja je nametnuta čovjeku kroz stvaranje jer ako mi sebe izgradimo kao obožavatelja prirode ili ubojstva, to isto izabiremo i za ostatak čovječanstva. Uz pojam odgovornosti veže se tjeskoba koja se često koristi za opis čovjeka.

Tjeskoba nas vodi odgovornosti, vodi nas propitivanju naše relevantnosti u svijetu. Koliko je dobro da je ostatak ljudske zbilje poput mene? Osoba koja ne propituje takve stvari samo skriva svoju tjeskobu, što nije dobro jer nas upravo ona tjera na djelovanje i na preuzimanje odgovornosti. Sartre spominje Dostojevskoga koji je govorio da ako nema Boga, onda nema ni zabrana, odnosno sve je dozvoljeno.¹³ Ako nema Boga, onda ne postoje ni vrijednosti ni zakoni po kojima bismo se trebali ravnati. Iz toga proizlazi da je čovjek napušten, vodi se samo slobodom u svojem djelovanju. Sartre tu naglašava kako je čovjek zapravo osuđen na slobodu, odjednom u svijetu sam, bez oslonca, a pun odgovornosti za svaku svoju odluku. Sartre u djelu stavlja naglasak na kritike koje su upućene egzistencijalizmu. Jedna od njih je kritika da previše naglašavaju individualizam. Smatra kako će nauk biti istinit jedino ako se kao polazište uzima Descartesova misao: mislim, dakle jesam. Kako bismo znali išta što je vjerojatno, trebamo znati ono apsolutno, istinu. Jedina apsolutna istina je u tome da spoznamo, znamo samoga sebe. Kako spoznajemo samoga sebe, tako spoznajemo i druge.¹⁴ Sartre navodi: „Drugi je neophodan za moju egzistenciju, uostalom, isto toliko koliko, za spoznaju koju imam o sebi. U tim uvjetima otkriće moje intimnosti otkriva mi istodobno drugoga kao meni suprotstavlenu slobodu koja za mene ili protiv mene misli i hoće.“¹⁵

¹² Sartre J.P., *Egzistencijalizam je humanizam*, Veselin Masleša, Sarajevo, 1964., str. 8.

¹³ Ibid., str. 17.

¹⁴ Ibid., str. 8.-31.

¹⁵ Ibid., str. 31.

Dakle, ne zagovara se potpuna individualna subjektivnost, već se otkriva intersubjektivnost gdje čovjek izabire sebe i druge što oni jesu.¹⁶

2.3. Autentičnost

Za Sartrea je autentično postojanje odraz vlastitog stvaranja, to je ono moje i ono što je projektirano iz slobode. No slično kao i kod Heideggera, za njega je još to i egzistiranje u tjeskobi, u apsurdnosti te u svjesnosti tog egzistiranja.¹⁷

Filozofija nam često služi u davanju smisla našem postojanju i u pripisivanju normi prema kojima bismo trebali djelovati. No, možemo odvojiti ono djelovanje koje je naše i ono koje je uvjetovano od strane drugoga. Djelovati se može iz dužnosti te je po Kantu ono moralno, što znači da je ujedno autonomno i slobodno.¹⁸ Autentično je projektiranje iz slobode. Autentičnost ne postavlja normu što odabrati, nego postavlja pravilo da što god odabrali, radili, projektirali, da to bude autonomno. Ipak, raditi nešto autentično ne znači nužno i raditi nešto ispravno. Autentični život zahtijeva transparentnost, istinitost, integritet, dok je neautentično življenje ono koje je prepušteno struji svijeta da ga oblikuje.¹⁹

Johann Gottfried Herder smatra kako svaki pojedinac ima svoju „mjeru” i svoj osobni način bivanja koji nije tuđi i koji nije imitiranje drugoga. Ono je samo moje i tim se ostvaruje smisao ljudskog bića i života. On uvodi načelo izvornosti, smatrajući vrlo važnim povezanost sa samim sobom i kritizirajući prepuštanje konformizmu. Čovjek ostvaruje sebe, definira, samoispunjuje uz pomoć svoje izvornosti, on to neće pronaći u vanjskim faktorima, već unutar sebe.²⁰

Erich Fromm u djelu *Zdravo društvo* čovjeka definira kao životinju koja je svjesna samoga sebe, koja zna što je ono njegovo Ja. Čovjek nije statičan, on posjeduje razum i maštu što ga gura prema otkrivanju sebstva, on je svjestan sebe i drugih te je svjestan i svoje odgovornosti. Smatra kako je otkrivanje onoga što jesmo bitno za život i zdravlje ljudi. U zaključku knjige *Zdravo društvo*, Fromm ističe kako egzistencija ljudi dolazi u opasnost. Još u

¹⁶ Ibid., str. 31.

¹⁷ Burnham, D., Papandreopoulos, G., „Existentialism“, *Internet Encyclopedia Philosophy*, dostupno na: <https://iep.utm.edu/existent/>, posjećeno 28. srpnja 2020.

¹⁸ Kant, I., *Kritika praktičkog uma*, Beograd, 1979, str. 16.

¹⁹ Crowell, S., „Existentialism“, *Stanford Encyclopedia of Philosophy*, dostupno na: <https://plato.stanford.edu/entries/existentialism/>, posjećeno 28. srpnja 2020.

²⁰ Taylor, C., *Etika autentičnosti*, Split, 2009., str. 34.-35.

prošlim vremenima čovjek je pokušavao izboriti svoju slobodu od vlasti crkve i ostalih autoriteta kako bi se vodio vlastitim razumom, no prestrašivši se svoje slobode, čovjek iskorištava svoje vladanje prirodom u tom bijegu. Stvarajući nove tehnologije, ovladavajući time prirodom, ne traži više sebe i spasenje već sve usmjerava na stvaranje „materijalnog komfora”. Proizvodnja je postala cilj.²¹ Fromm to objašnjava riječima:

U procesu stalne povećane podjele rada, mehanizacije rada i pojačanog društvenog nagomilavanja, sam čovjek je postao dio mašine, a ne njen gospodar. On je doživljavao sebe kao robu, kao investiciju; njegov cilj je bio uspjeh, tj. da proda sebe što je moguće unosnije na tržištu. Njegova vrijednost kao osobnost nalazila se u njegovoj mogućnosti da se proda, a ne na njegovim ljudskim kvalitetama, kao što su ljubav, razum ili njegove umjetničke sposobnosti.²²

Za neautentičnost se može reći kako je ono bez lica, odnosno nije se individualizirala. Ona nije nastala kroz tjeskobu ili slobodu, već kao prihvaćanje onoga što radi i gomila. A kako nešto može biti autentično što je proizašlo iz mase? Dakle, ta masa, odnosno gomila, označuje ono neautentično.²³

²¹ Fromm, E., *Zdravo društvo*, Zagreb, 1989., str. 51.

²² Ibid., str. 270.-271.

²³ Burnham, D., Papandreopoulos, G., „Existentialism“, *Internet Encyclopedia Philosophy*, dostupno na: <https://iep.utm.edu/existent/>, posjećeno 28. srpnja 2020.

3. O UTJECAJU TEHNOLOGIJE NA AUTENTIČNU EGZISTENCIJU

Čovjek je oduvijek pokušavao sebi olakšati življenje, stvarao izume, objašnjavao pojave, davao smisao svojem okruženju. On je sam napravio oružje kako bi lovio, postavio mitove kako bi objasnio pojave, kako bi dao smisao tome što se događa i što radi. Čovjek je u konstantnom razvoju:

Današnji čovjek je razvio ekstenzije za praktično sve ono što je nekad obavljao svojim tijelom. Razvoj oružja počinje zubima i šakom, a završava se atomskom bombom. Odjeća i kuće su ekstenzije čovjekovih bioloških mehanizama za kontrolu temperature. Namještaj zamjenjuje čučanje i sjedenje na zemlji. Pogonske sprave, naočale, televizija, telefon i knjige koje nose glas i kroz vrijeme i kroz prostor, primjeri su materijalnih ekstenzija.²⁴

Pitanje je do koje granice seže taj razvoj. Suvremeni svijet nam nudi sve na dlanu, samo jednim klikom otkrivamo što se događa na drugom kraju svijeta, kako nešto lakše i efikasnije napraviti, hoće li sutra padati kiša i to sve u sekundama, ovisno o brzini interneta. Ljudi su i prije tehnologije imali razloge vjerovati da će sutra padati kiša, no bez termometra, barometra, računala ili satelita.

Marija Selak u knjizi *Ljudska priroda i nova epoha* navodi kako se često razlikuje tehnika prije i sada te da pojedini autori tu razliku pokušavaju riješiti razlikujući tehnologiju od tehnike.²⁵ Dalje navodi: „Tako bi tehnologija označavala (...) sliku svijeta koja je izgrađena putem tehnike, dok bi tehnika zadržala predmetno određenje u smislu sredstava kojim je ta slika izgrađena.“²⁶ Selak spominje autore Šarić i Čatića koji su pridonijeli razlikovanju ova dva pojma. Tehniku još definiraju kao vještinu, umijeće ili metodu. No, Šarić i Čatić govore o postupnom izbacivanju pojma tehnike te tehnologije kao zamjene u smislu znanosti ali i u smislu načina i metode što je svojstveno pojmu tehnike. Ipak, Šarić i Čatić smatraju kako je to nedopustivo te treba ostati pri oba pojma i tehnike kao ljudskog djelovanja i tehnologije kao znanosti.²⁷

Adolf Dragičević spominje tehnologiju kao ključnu karakteristiku u društvenim promjenama. Društva se oblikuju u složenoj korelaciji s promjenama na kulturnoj, ekonomskoj, političkoj i tehnološkoj razini.²⁸ Dragičević smatra kako počinje novo razdoblje

²⁴ McLuhan, M., *Gutenbergova galaksija*, Beograd, 1973., str. 15.

²⁵ Selak, M., *Ljudska priroda i nova epoha*, Zagreb, 2013., str. 41

²⁶ Ibid., str. 41

²⁷ Ibid., str. 42.

²⁸ Dragičević, A., Dragičević, D., *Doba kiberkomunizma*, Zagreb, 2003., str. 34.

znanja, informacija i znanosti, razdoblje koje nosi promjene te ako mu se ne prilagodimo, ostajemo u granici dosegnutoga. To razdoblje nas vodi i novom načinu proizvodnje u kojem su primarni znanje i informacije, dok rad i zemlja postaju sekundarni način proizvodnje.²⁹ Dragičević navodi kako:

Čovjekovo znanje u uvjetima visokog tehnološkog razvoja postaje najvažnijim društvenim resursom i najutjecajnijim čimbenikom cjelokupnog života. Zaokupljeno je ponajviše inovacijom i kreacijom u prikupljanju i iskorištavanju informacija, implementaciji novih tehnoloških mogućnosti i potrazi za boljim i plodonosnijim rješenjima.³⁰

Čovjek u tehnologiji ima glavnu ulogu, od njega i njegova znanja ona ovisi, on je istinski stvaratelj tehnologije. Nema ništa sporno u tome da se koristi kao sredstvo za olakšavanje nekih određenih radnji, no problem nastaje kada tehnologija više nije sredstvo za postizanje određenog cilja, nego ona sama postaje cilj. Čovjek postaje tehnologija. Selak ističe kako: „On više ne leti pomoću aviona – on je avion. On više nije pametniji korištenjem pametnog mobitela – on postaje tzv. pametni mobitel.“³¹

Arnold Gehlen smatra da tehnologija može nadomjestiti nedostatke ljudske prirode te da bi čovjekovo postojanje bilo moguće, on mora mijenjati i ovladavati prirodom, za njega je čovjek djelatno biće. Čovjek umjesto da se spozna preko sama sebe, on to vrši preko tehnologije, ali dolazimo do problema kada to postaje jedini način spoznaje. Gehlen razmatra tri stupnja u razvoju tehnike: „tehnika nadomještanja“, „tehnika pojačanja“ i „tehnika odterećenja“. Svaka ta tehnika nadomješta neke čovjekove biološke nedostatke, zato Gehlen svijet tehnike naziva velikim čovjekom. Za tehniku kaže da je ona „istinska zrcalna slika čovjeka čak i onom što je duhovno, čisto nevjerojatno pa i u narušenu odnosu prema prirodi“. On stavlja bit čovjeka u tehnologiju, u automatizaciju.³²

Na suprotnoj strani je Berdjajev koji traži da se čovjek, točnije duh, postavi iznad tehnike. Zanimljiva stvar koja se spominje je ta da se često prošla vremena bez tehnologije postavljaju kao bolja, a zanemaruje se činjenica koliko je prije bilo izrabljivanja robova te stroj može predstavljati rješenje tog moralnog problema. Dakle, tehnologija nije nužno negativna i ne treba je kao takvu odbacivati, ali treba biti oprezan u njezinoj upotrebi kako čovjek ne bi postao njeno oruđe. Marija Selak navodi kako je prošlo doba označeno kao eksploatacija štetno za tijelo čovjeka, a današnje tehnološko doba postaje štetno za njegov duh. Selak stroj

²⁹ Ibid., str. 45.

³⁰ Ibid., str. 87.

³¹ Selak, M., *Ljudska priroda i nova epoha*, Zagreb, 2013., str. 150.

³² Ibid., str. 50.-52.

označuje antihumanističkim, iako smatra neupitnim to da je tehnika izgradila humanizam kao vodilju za pravedniji društveni poredak i kao otpor kapitalizmu.³³ Berdjajev govori o potencijalnoj „strašnoj utopiji” u kojoj čovjek, nakon što je nadišao prostor i vrijeme odnosno svoju prirodu, dolazi do epohe u kojoj bi mogao upravljati svime pomoću idealnih strojeva, no to vodi do jedne negativne spekulacije, a to je da će čovjek postati beskoristan. Za Berdjajeva je tehnika „plod organizacijskog procesa” koji predstavlja uništavanje duha i tijela te nastajanje novog organizacijskog tijela, no ne i organskog.³⁴

Bitno je navesti transhumanizam koji ljudsku prirodu želi uzdići iznad onoga što je. Sljedbenici toga pokreta smatraju kako se ne bismo trebali zadovoljiti granicama koje su nam postavljene. Ne vide ništa sporno u biomedicinskom poboljšanju čovjeka jer ono što čovjeka određuje je ono unutar njega. Zagovaraju odgovornost i slobodu u načinu življenja što je također jedna od glavnih pretpostavki egzistencijalizma.³⁵

Dakle, u transhumanističkom pokretu čovjek sam sebe kreira onako kako on to želi uz pomoć tehnike. Iskoristi li se to samo u svrhe pomaganja pojedincu koji ima određene tjelesne poteškoće, onda se to može opravdavati, no postoji mogućnost iskorištavanja tehnike u svrhu poboljšanja zdravog pojedinca koji želi unaprijediti svoju tjelesnu određenost i ljudsku prirodu.

Promjene na tijelu utječu na duh. Čak i mala promjena u fizičkom viđenju može promijeniti osjećaje, stavove i želje. Kao primjer može poslužiti emisija *How do I look?* u kojem su osobe mijenjale svoj fizički izgled te time postajali samouvjereniji, zadovoljniji, sretniji sa samim sobom. Mladi ljudi u procesu izgradnje onoga Ja danas odrastaju u takvom okruženju gdje se sve prikazuje savršenim, lijepim i ispeglanim te smatraju kako i oni moraju biti takvi, a oni to nisu. Zahvaljujući tehnologiji dobili smo računalo, dobili smo internet pa smo dobili platforme za društvene mreže preko kojih je svima pružena prilika za vršiti određeni utjecaj.

³³ Ibid., str. 54.

³⁴ Ibid., str. 53.-55.

³⁵ Selak, M., *Ljudska priroda i nova epoha*, Zagreb, 2013., str. 100.

4. O UTJECAJU MEDIJA NA AUTENTIČNU EGZISTENCIJU

Uzlet tehnologije donosi množavanje medija, nastaju razni oblici medija kao što su radio, televizija, računalo, razni časopisi, knjige, internet. Danas mediji puni raznih sadržaja, informacija, poruka mogu vrlo snažno utjecati na izgradnju osobe, pogotovo na adolescente koji su podložni manipulacijama medija. Mediji, poput tehnologije nisu inherentno loši, njihova uloga ovisi o nama i našoj upotrebi istih.

Možda najpoznatija krilatica vezana za medije je ona Marshalla McLuhana: „medij je poruka”.³⁶ Ono bitno je da se sagledava cjelokupni učinak te poruke, a ne sam sadržaj. Promjena električnog doba je upravo to bavljenje učinkom i cjelokupnom situacijom, a ne individualnom razmjenom informacija.³⁷ Tehnologija mijenja i prilagođava ljude sebi, određuje njihovu komunikaciju i djelovanje, te McLuhan to navodi na početku knjige *Razumijevanje medija*:

„U kulturi poput naše, odavno naviknutoj na dijeljenje i razdvajanje svega kao način kontrole, podsjećanje da je u operativnom i praktičnom smislu medij poruka, djeluje katkad pomalo zastrašujuće. To jednostavno znači da osobne i društvene posljedice svakoga medija - to jest svakog našeg produžetka - proizlaze iz novih razmjera što ih u naše poslove uvodi svaki naš produžetak ili svaka nova tehnologija.”³⁸

McLuhan opisuje čovjeka kao „spolni organ svijeta strojeva”, poput pčele koja je to isto za biljke. Dakle, tu se zaključuje kako čovjek tehnologiju, medije tj. njegove produžetke, kako ih označuje McLuhan, u korištenju iznova mijenja, ali oni isto tako utječu na čovjeka. Čovjek potvrđuje svoje produžetke u korištenju njima, time ih konstantno prihvaća i povezuje se s tehnologijom a ona čovjeku uzvraća tako da u njemu pobuđuje motivaciju za korištenje jer mu omogućava sigurnost u ugodi i bogatstvu.³⁹

McLuhan dijeli medije na vruće i hladne. U vruće medije ubraja radio, računalo, film, fotografiju jer ti mediji produžuju naša osjetila u visokoj definiciji što znači da nam oni pružaju puno podataka. Ti mediji zbog količine podataka koje nam pružaju ne iziskuju sudjelovanje publike, ostavljaju manje prostora za interakcije i participacije korisnika, dakle oni isključuju primatelja. U hladne medije ubraja telefon, televiziju, govor, plakat, strip. Oni su „niskodefinirani” i pružaju manje podataka te su zbog toga bolji od vrućih jer s njima

³⁶ McLuhan, M., *Razumijevanje medija*, Zagreb, 2008., str.13.

³⁷ Ibid., str. 28.

³⁸ Ibid., str. 13.

³⁹ Ibid., str. 45.

ostvarujemo bolju interakciju. Pružaju nam više prostora za slobodu, interpretaciju i sudjelovanje, dakle oni uključuju primatelja.⁴⁰

Tena Martinić postavlja neke funkcije medija kao što su informacijska, interpretacijska, eksplikacijska, obrazovna, zabavljачka i estetska, ali uz funkcije smatra da postoje i određene disfunkcije medija. Do disfunkcije medija može doći jer primatelj poruke nije statičan, on na vlastiti način tumači i razumije sadržaj te se to može vrlo lako razlikovati od pošiljateljevog tumačenja. Dakle, neko informiranje javnosti može se protumačiti drukčije od željenog te tako može doći do niza nerazumijevanja, zbunjenosti i problema.⁴¹

Pojava tiska, radija, televizije, interneta i društvenih mreža promijenila je društvo, počevši od same komunikacije, načina življenja i razmišljanja ljudi pa sve do pojave nove vrste rada i zanimanja. Mediji zahtijevaju od nas promjenu, Castells je u djelu *Internet galaksija* to posebno istaknuo: “Ako vas nije briga za mreže, mreže će se ipak pobrinuti za vas. Sve dok želite živjeti u društvu, u ovom vremenu i na ovom mjestu, morat ćete imati posla s umreženim društvom. Jer živimo u Internet galaksiji.”⁴²

Razvoj interneta uvelike je pogodovao lakšoj komunikaciji među ljudima, stvarajući *on-line* komunikaciju te se tako napušta uobičajeno shvaćanje koje povezuje komunikaciju s prostorom. Ipak, neki znanstvenici upućuju na to da internet može dovesti do udaljavanja ljudi, prekida fizičke komunikacije, društvenosti i obiteljske povezanosti te se pažnja stavlja i na mogućnost kreiranja lažnih osobnosti i uloga na internetu kao potencijalnu opasnost. No, Sherry Turkle istraživala je stvaranje identiteta na internetu te smatra kako se ljudi ipak vode svojom stvarnošću u kreiranju virtualnog identiteta.⁴³

Iako još uvijek nije jasno ni među znanstvenicima je li utjecaj medija pozitivan ili negativan, jedno je sigurno, medijski je utjecaj postao bitan faktor u suvremenom svijetu čovjeka i njegovoj izgradnji. Zahvaljujući medijima imamo pristup širokom spektru informacija, znanja, vještina, lakšu komunikaciju, zabavu, uistinu možemo puno toga korisnoga i poučnoga iskoristiti putem njih, no postoji i onaj negativni aspekt. Frankfurtska je škola medije optuživala da obmanjuju ljude, Noam Chomsky govori o upravljanju i kontroli medija nad ljudskom zbiljom, a Baudrillard je smatrao kako mediji stvaraju simulakrum te da

⁴⁰ Ibid., str. 25.-26.

⁴¹ Jurčić, D., *Teorijske postavke o medijima – definicije, funkcije i utjecaj*, Mostar, 2017., dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/190208>, posjećeno 29. srpnja 2020.

⁴² Castells, M., *Internet galaksija*, Zagreb, 2003., str. 308.

⁴³ Ibid., str. 133.-134.

čovjek gubi dodir sa stvarnošću neposredovanu medijima.⁴⁴ U potrošačkom svijetu stvarnost postaje „hiperrealnost“ zbog zaokupljenosti medijskim interpretacijama. Baudrillard više ne raspoznaje granice između stvarnosti i simulacije, sve je hiperrealizam, tj. virtualna stvarnost. Castells rabi sličan pojam, pojam stvarne virtualnosti, gdje je stvarnost regulirana virtualnošću te smatra kako nikada nije ni postojala veza između zbiljskog i virtualnog, pošto se čovječanstvo oduvijek koristilo značenjima i simbolima.⁴⁵

Marcuse kritizira industrijsku civilizaciju te tehnološki mehanizam koji umjesto da stvara čovjekovu autonomiju, on je uništava. Ono nameće čovjeku lažne potrebe te stalno potvrđivanje tržištu. On zato i optužuje medije kako stvaraju „jednodimenzionalnog čovjeka“.⁴⁶ Čovjek više ne zadovoljava samo osnovne životne potrebe jer putem medija susreće niz predmeta koji se reklamiraju kao potrebni što ostavlja osjećaj da su i nužni za život. Čovjek time potvrđuje tržište, širi sve veći krug lažnih potreba te biva kao i ostali.

Negativna posljedica medija je, dakako, manipulacija. Sve više se napušta prvotna funkcija medija kao izvor informacija i edukacije, a ulazi u privatne sfere ljudi tako što nam postavlja pravila kako i što raditi, što je moderno i popularno, kakvi mi moramo biti da bismo zadovoljili trendove, što čovjeku ostavlja osjećaj da se time mora voditi, u suprotnom može doći do odbacivanja u društvu.

S manipulacijom se možemo lako sresti na društvenim mrežama kao što su Facebook ili Instagram na kojima se svakodnevno objavljuju milijuni fotografija. Izvršiti manipulaciju preko fotografije vrlo je jednostavno zbog velikog broja aplikacija koje nam nude potrebne alate za uređivanje. Želite li povećati oči, možda maknuti aknu s lica ili podbradak ili pak suziti trbuh, sve je to moguće i u svega par klikova stvara se slika savršene osobe. Takav prikaz koji ne predstavlja realnu sliku osobe, vodi do manipulacije kod pojedinca da i on mora biti baš takav.

⁴⁴ Jurčić, D., *Teorijske postavke o medijima – definicije, funkcije i utjecaj*, Mostar, 2017., dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/190208>, posjećeno 30. srpnja 2020.

⁴⁵ Bilić, P., *Sociologija medija*, Zagreb, 2020., Str. 58.

⁴⁶ Marcuse, H., *Čovjek jedne dimenzije*, Sarajevo, 1968., str. 22.

5. ZAKLJUČAK

Uzevši u obzir ono što je prikazano u ovom radu, možemo zaključiti kako je čovjek odgovoran u odabiru svoje stvarnosti te kako je uistinu nužno da on to i bude. Cilj je prikazati utjecaj suvremenog svijeta što su upozoravali autori E. Fromm i H. Marcuse na čovjekovo postojanje shvaćeno kroz filozofiju egzistencije. Sartre u djelu *Egzistencijalizam je humanizam* nudi shvaćanje pojedinca koji je slobodan, odgovoran i iskren u vlastitom djelovanju i stvaranju. Filozofija egzistencija uzima čovjeka kao individualan, konkretan subjekt kojega vode njegova unutarnja stanja kao osjećaji, volja i raspoloženja. Kod Heideggera upravo raspoloženje otkriva egzistenciju, a tjeskoba vodi autentičnom življenju. Kako bismo živjeli autentično moramo se projektirati iz vlastite namjere i volje, autentičnost je ono istinsko, nastalo iz slobode, rekao bi Sartre. No, svijet u kojem je proizvodnja cilj, čovjek bježi od svoje slobode, iskorištava svoju dominaciju nad prirodom te se zadovoljava materijalnim ugodama. Čovjek više ne može razabrati prave potrebe od lažnih koje mu se kroz razvoj tehnologije i medija nameću. Suvremeni čovjek danas je stvarno okružen s bezbroj mogućnosti od kojih on može odlučuje što mu koristi, a što šteti. Izložen je snažnim nametanjem medija kakav mora biti, kako se mora ponašati, koga i kako mora voljeti, što mora podržavati, kako mora misliti, s koliko godina mora stvoriti obitelj. Uz to moranje, odnosno utjecaj koji se vrši nad pojedincem u zadnje vrijeme postalo je vrlo popularno u masovnim medijima isticanje autentičnosti i stvaranje kampanja koje reklamiraju svoje proizvode uz poticanje na autentičnost. Kao što je izloženo u radu, autentičnost je stvaranje, te se Sartre i Heidegger ne bi složili da se do nje dolazi preko posjedovanja predmeta.

Nužno je postavljati pitanja o našoj prirodi i našem postojanju, promatrati gdje ono ide, kako se razvijamo kao pojedinci i kao društvo. Tehnologija nudi nove mogućnosti, lakše rješavanje problema te kao takvu treba je i iskoristiti. Ona nam nudi i poboljšanje čovjeka u biomedicinskom smislu, nudi nam prijeći prirodnu ljudsku granicu, ono što čovjek sam svojim tijelom ne bi mogao. Zato Berdjajev smatra da duh treba ostati iznad tehnike, kako stoj ne bi nadvladao čovjeka, te uvjetovao njegovu beskorisnost i na kraju njegov nestanak. Nužno je propitivati tehnološki razvoj koji vodi ili napretku ili smanjenju čovjekova postojanja. Lao Tse kaže „put djelovanja je put bivstvovanja“,⁴⁷ kako ćemo onda bivati ako će tehnologija raditi sve za nas? Iako nam mediji pružaju mogućnost edukacije, zabave, otkrivanja, u njezinoj upotrebi i iščitavanju poruka koje se prenose putem određenih medija, pogotovo

⁴⁷ Fromm, E., *Imati ili biti?*, Zagreb, 1989., str.11.

društvenih mreža, treba biti oprezan. McLuhan u djelu *Razumijevanje medija* navodi da se u razumijevanju poruke uzima cjelokupni učinak i situacija, a ne sami sadržaj. Danas je skoro svakom pojedincu dana prilika da nešto objavi putem društvenih mreža, te moramo uzeti u obzir kako nije svaka informacija znanje, a ni istina. Često možemo biti izmanipulirani i kontrolirani od strane medija, te također u prekomjernoj upotrebi istih, granice stvarnosti i virtualnosti lako nestaju. Bez obzira na negativnosti, ne može se odbaciti to da je razvoj medija i interneta pružio lakšu komunikaciju, pružio nova saznanja, informacije, zabavu, nova zanimanja i radna mjesta. Ne postoji pogrešna tehnologija ili mediji, postoji samo loš čovjek i njegova pogrešna upotreba istih.

6. POPIS KORIŠTENIH IZVORA:

1. Beaufret, J. (1971/1977) *Uvod u filozofije egzistencije*, prev. Z. Zec, Beograd: Beogradski izdavačko-grafički zavod
2. Bilić, P. (2020) *Sociologija medija*, Zagreb: Naklada Jesenski i Turk
3. Burnham, D., Papandreopoulos, G. (2020) „Existentialism“, u: J. Fieser, B. Dowden (ur.) *Internet Encyclopedia Of Philosophy*, <https://iep.utm.edu/existent/>, posjećeno 28. srpnja 2020
4. Castells, M. (2001/2003) *Internet galaksija*, prev. N. Dužanec, Zagreb: Naklada Jesenski i Turk
5. Crowell, S. (2020) „Existentialism“, u: E. N. Zalta (ur.) *Stanford Encyclopedia of Philosophy*, <https://plato.stanford.edu/entries/existentialism/>, posjećeno 28. srpnja 2020.
6. Dragičević, A., Dragičević, D. (2003) *Doba kiberkomunizma*, Zagreb: Golden marketing
7. Fromm, E. (1976/1989) *Imati ili biti*, prev. G. Flego, Zagreb: Naprijed
8. Fromm, E. (1995/1989) *Zdravo društvo*, prev. Z. Golubović, A. Todorović, Zagreb: Naprijed
9. Heidegger, M. (1927/1988) *Bitak i vrijeme*, 2. izdanje, prev. H. Šarinić, Zagreb: Naprijed
10. Heidegger, M. (1975/2006) *Temeljni problem fenomenologije*, prev. Ž. Pavić, Zagreb: Demetra
11. Jurčić, D. (2017) „Teorijske postavke o medijima“, *Mostariensia: časopis za društvene i humanističke znanosti*, sv. 21 (1): 127-136.
12. Kalin, B. (2010) *Povijest filozofije*, 32. promjenjeno izdanje, Zagreb: Školska knjiga
13. Kant, I. (1967/1979) *Kritika praktičnog uma*, prev. D. N. Basta, Beograd: Beogradski izdavačko-grafički zavod
14. Marcuse, H. (1964/1968) *Čovjek jedne dimenzije*, prev. B. Brujić, Sarajevo: Veselin Masleša
15. McLuhan, M. (1962/1973) *Gutenbergova galaksija*, prev. B. Vučićević, Beograd: Nolit
16. McLuhan, M. (1964/2008) *Razumijevanje medija*, prev. D. Prpa, Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga

17. Sartre, J. P. (1946/1964) *Egzistencijalizam je humanizam*, prev. V. Sutlić, Sarajevo: Veselin Masleša
18. Selak, M. (2013) *Ljudska priroda i nova epoha*, Zagreb: Naklada BREZA
19. Taylor, C. (1991/2009) *Etika autentičnosti*, prev. D. Vidanec, Split: Verbum